

Andrzej F. Dziuba

"Breve historia de la teologia en America Latina", Josep-Ignasi Saranyana, Madrid 2009 : [recenzja]

Collectanea Theologica 81/2, 221-224

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

którzy woleliby traktowanie problematyki na ściśle określonym poziomie, bądź naukowym, bądź popularnonaukowym. Aparat naukowy został ukryty w przypisach zamieszczonych na końcu książki, by nie obciążać zbytnio uwagi czytelnika, a jednocześnie precyzyjnie pokazywać źródła rozwijanych myśli. Cennym dodatkiem jest posłowie do książki, które ma za zadanie nakreślić w sposób popularnonaukowy, a zarazem porządkujący treść najważniejszych założeń doktrynalnych bioetyki w ujęciu Jana Pawła II. W ten sposób czytelnik otrzymuje dobre i twórcze opracowanie różnorodnych zagadnień bioetycznych na zróżnicowanym poziomie trudności pojmowania i zdolności przyswajania. Książka nie jest podręcznikiem bioetyki, tak jak mógłby na to wskazywać jej tytuł, lecz w niektórych szczegółowych tematach dobrze spełnia rolę bioetycznego *vademecum*.

Zdzisława S. Specht-Abramiuk, Warszawa

Josep-Ignasi SARANYANA, *Breve historia de la teologia en America Latina*, Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid 2009, ss. XVI + 373.

Badania historii pozostają szczególnie ważnym a jednocześnie pasjonującym działem nauki i wiedzy. To sięganie do przeszłości ma jednak, czy przynajmniej winno mieć, pewne odniesienia do teraźniejszości, choćby jako nauka życia. Wyjątkowe jest jednak badanie dziejów jakiejś dyscypliny naukowej. Wymaga to odpowiednich narzędzi i metodologii badawczych.

W ten nurt wpisuje się prezentowane opracowanie, którego autor, Josep-Ignasi Saranya, urodził się w Barcelonie w 1941 r. i jest profesorem historii teologii na Uniwersytecie Nawarry w Pampelunie. Jest też członkiem Papieskiego Komitetu Nauk Historycznych oraz członkiem korespondentem Królewskiej Akademii Historii w Madrycie i Akademii Historii Meksyku, Kolumbii, Peru i Puerto Rico. Opublikował m.in. wraz z J. L. Illanes znane i przełożone na wiele języków dzieło *Historia teologii* (2002).

Autor zamieszcza najpierw dedykację (s. VII), a następnie spis treści (s. IX-XIV) i podziękowania (s. XV-XVI). Po wprowadzeniu (s. XVII-XXIV) podaje jeszcze wykaz znaków i skrótów (s. XXV-XXVI). Całość rozprawy dzieli na trzy części. Książka została także podzielona na osiem rozdziałów, a te na dwustopniowe mniejsze zbiory tematyczne.

Pierwsza część nosi tytuł: *Teologia w okresie kolonialnym* (s. 1-144). Okres ten obejmuje trzy wieki, są to początki ewangelizacyjne (1493-1563). Ważnym etapem było przyjęcie nauczania Soboru Trydenckiego (1563-1619). Dalszym

rozwojem była amerykańska scholastyka barokowa (1619-1767). Wreszcie wskazano także na amerykańskie oświecenie. Zakończenie tej części stanowi próba bilansu.

Teologia w pierwszym cyklu republikańskim to tematyka drugiej części prezentowego opracowania (s. 145-225). Pierwszym jej etapem jest czas od 1810 r. do I Soboru Watykańskiego (1870). Szczególnie zaznaczył się czas od wspomnianego Soboru do końca XIX w. Podobnie jak poprzednią część i tutaj zakończeniem jest próba bilansu.

Trzecia część poświęcona została tematowi: *Teologia w XX wieku* (s. 227-347). Zaprezentowano krajowe synody plenarne oraz Konferencję generalną z Rio de Janeiro i powstanie CELAM. Ostatni rozdział zajmuje się okresem od II Soboru Watykańskiego po współczesność. Na czoło wybijają się tutaj kolejne Konferencje generalne CEALM. Tutaj także zamieszczono podsumowanie.

W aneksach zamieszczono w kolejności: *Cykl synodalny reformy katolickiej (w. XVI-XVII)*; *Cykl synodalny karoliński (w. XVIII)*; *Cykl synodalny republikański (w. XIX)*; *Konferencje generalne, synody plenarne i synody prowincjalne Ameryki Łacińskiej, Karaibów i Filipin (1899-2001)* (s. 349-352).

Następnie sporządzono trzy indeksy (s. 355-371): *Indeks osobowy* (s. 357-367); *Indeks Synodów, konferencji generalnych i innych zebrań kościelnych* (s. 369-370); *Instytucje, stowarzyszenia i zebrania z konsekwencjami teologicznymi w Ameryce Łacińskiej* (s. 371).

Jak zaznacza w podziękowaniach autor, prezentowana książka obejmuje okres od 1493 do 2000 r. Ważna jest także uwaga, że jest ona swoista synteza monumentalnego opracowania *Teologia en America Latina* wydanego w czterech tomach pod redakcją J.-I. Saranyana i C.-J. Alejos Grau (Madрид-Francfort 1999-2008) (s. XV).

Pasjonujące są początki ewangelizacji i wraz z nią obecności teologii. Najpierw był to przekaz prawd wiary i życia, ale stosunkowo szybko stała się ona wiedzą przekazywaną i studiowaną. Tutaj ukazuje się niezwykła mądrość Kościoła. W dzieło niezwykły wkład mają liczne zakony, m.in. dominikanie, hieronimici czy franciszkanie. Swoiście w tego ducha wprowadza postać Montesinos i Bartłomieja de Las Casas, którego podobizna znalazła się także na okładce książki. Czy nie urasta to do rangi symbolu dla całych dziejów tamtejszej teologii?

Dobrze, że w pewnym sensie wybrzmiał także fenomen objawień w Guadalupe i konsekwencje tego wydarzenia nie tylko dla Meksyku. Stosunkowo szybko pojawiły się bowiem i inne miejsca kultu Matki Bożej. Wydaje się jednak, że całe kulturowe i ewangelizacyjne przesłanie z Guadalupe zostało dodatkowo umocnione i podkreślone przepowiadaniem Jana Pawła II oraz beatyfikacją

i kanonizacją Juana Diego. Prowadzone przy tej okazji badania rozjaśniły wiele istniejących wątpliwości czy pytań.

Interesujące są uwagi o pięciu kolejnych Konferencjach CELAM: Rio de Janeiro (1955), Medellin (1968), Puebla (1979), Santo Domingo (1992) i Aparecida (2007). Są to niezwykle ważne wydarzenia dla całego Kościoła tego regionu. To bogactwo ludzi i idei, czasem może dziwnych i do końca trudno zrozumiałych. Odzwierciedlają one jednak aktualne problemy ewangelizacyjne, a jednocześnie podejmują pewne próby spojrzenia ku przyszłości, także w zakresie teologii. Szczególnie cennym świadectwem są końcowe dokumenty.

W ten szeroki kontekst refleksji nad Kościołem w Ameryce Łacińskiej wpisuje się szczególnie Zgromadzenie Synodu Biskupów dla Ameryki (1997) i jego końcowy raport. Konsekwencją tych prac jest adhortacja posynodalna Jana Pawła II *Ecclesia in America*. Niezwykle ważny dokument wspólnego namysłu w świadomości Kościoła powszechnego i to pod widzialnym przewodem kolejnego następcy św. Piotra.

W książce dość dobrze wybrzmiewa kontekst religijno-teologiczny prezentowanych treści. Zostają one jakby dodatkowo osadzone w referowanych elementach obrazu kulturowego, społecznego, ekonomicznego i często politycznego. Takie jest bowiem miejsce spełnianej posługi przez tamtejszy Kościół. Często trzeba było stawać wobec fenomenu tworzenia się niepodległych państw, a w XX w. wobec rządów wojskowych czy lewicowych. Te konteksty nie były obojętne dla myśli teologicznej. Zatem jakże ważne jest rozeznanie środowiska.

Interesujące są analizy odnoszące się do teologii wyzwolenia. Oczywiście czas zweryfikował postawę Stolicy Apostolskiej, przyznając całkowitą rację. Jednak wyrosły przy tej okazji pewne uprzedzenia pozamerytoryczne, niedomówienia czy nadinterpretacje. Warto jednak pamiętać, że główni przedstawiciele tej teologii zdobywali wiedzę właśnie w Europie. Faktem jest, że niektórzy z nich nie potrafili odnaleźć się w Kościele ze swoim nauczaniem, posuwając się aż do porzucenia posługi kapłańskiej a nawet opuszczenia Kościoła.

Jawi się pytanie o teologie o korzeniach latynoskich. Chyba zbyt wąsko ukazana jest ta rzeczywistość. Nadal jest zbyt wiele odniesień do Europy i tutejszej myśli teologicznej. Jest to pewna niesprawiedliwość. Oczywiście, nie chodzi tutaj o sztuczne odcięcie się, przecież ostatecznie teologia jest dyscypliną Kościoła powszechnego. W tym kontekście szerzej winny dojść do głosu analizy z zakresu inkulturacji, co m.in. wyraźnie przypominała adhortacja *Ecclesia in America*. Ciekawe byłoby przebadanie obecności teologii o korzeniach latynoskich w innych regionach świata, a zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych, gdzie wspólnota południowoamerykańska rozrasta się w niezwykłym tempie. Oczywiście nie chodzi tylko o publikacje w języku hiszpańskim czy portugalskim w ich latynoskich odcieniach.

Omawiając końcowe lata XX w., chyba za mało miejsca poświęcono pielgrzymkom Jana Pawła II. One także miały szczególne przełożenie inspiracje w zakresie teologii. Czasem papież czynił to bezpośrednio, i nawet w mocnych słowach, ale częściej dyskretnie i w szerszym kontekście. Wdaje się, że to przesłanie jest nadal aktualne i, co więcej, winno być twórczo obecne.

Interesującym materiałem poglądowym są stosunkowo liczne cytaty oryginalnych, czasem wręcz unikalnych, tekstów. Także ogólna literatura, a zwłaszcza bogactwo przypisów, świadczy o wielkiej erudycji autora. To może w znacznym stopniu pomóc w ewentualnych studiach wokół szczegółowych kwestii czy konkretnych osób.

Czy Ameryka Łacińska jest nadal kontynentem misyjnym? W wielu miejscach z pewnością tak, a zatem wymaga określonej opcji rozeznania. Jednak w płaszczyźnie teologii jest ważnym, dynamicznym i rozwojowym miejscem oraz *kairos* dla Kościoła lokalnego oraz powszechnego. Tak to postrzega autor, mimo że można w książce doszukać się pewnego nachylenia wynikającego z charyzmatu czy ducha „Opus Dei”.

W kontekście 500-lecia ewangelizacji trzeba stawiać dalsze pytania, tak wokół przeszłości, ale przede wszystkim wokół terażniejszości i przyszłości. To obecność Kościoła wraz z autentyzmem Ewangelii wobec wielorakich przemian. Istnieje tam bowiem dość łatwa ucieczka od radykalizmu przesłania Jezusowego orędzia. Cóż powiedzieć o wielkim fenomenie nowych ruchów religijnych i sekt, które w tym środowisku znalazły szczególnie podatny grunt? To zaś jest bezpośrednim pytaniem o autentyzm ewangelicznego życia ochrzczonych, w tym także duchownych.

Kościół w Ameryce Łacińskiej jest bardzo bogaty, wiele trzeba jeszcze w nim odkryć z bogactwa teologii, a zwłaszcza udostępnić to teologii światowej. Prezentowana książka może być tutaj znaczącą pomocą, wręcz drogowskazem. Pozwoli to zapewne na większe zaufanie, usunięcie obaw czy nawet podejrzeń.

bp Andrzej F. Dziuba, Łowicz-Warszawa

Ks. Mirosław MRÓZ, *Tajemnica ludzkiej nieprawości. Aktualność nauki św. Tomasza z Akwinu o złu moralnym i wadach głównych*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2010, ss. 627.

Problematyka etyczno-moralna jest szczególnym polem refleksji ludzkiej, choć jest ono różnie postrzegane. Jednak jeszcze wyraźniej jest to sfera praktycznych odniesień i wielorakich ocen. Każdy bowiem indywidualny człowiek